

רב ארי קילסון: מראי מקומות- נדרים דף נ"ח

- (א) **כל דבר שיש לו מתירין כגון טבל- כ' הר"ן דאף דהגמ' כאן נקט הא דטבל אינו בטל משום דהוי דשיל"מ, אבל בע"ז** (עג:) אי' דאינו בטל משום דכהתירו כך איסורו, דהיינו דכמו דחטה א' פוטרת את הכרי, כן אינו בטל אפי' משהו. והק' תוס' הני תרי טעמי למה לי. ותי' דאי ליכא אלא טעמא דדשיל"מ, ה"א דאם הבעלים אינם בעיר, ויהי' להם טורח והוצאה לתקן הטבל, אז נימא דהוי דבר שאין לו מתירין, ולכן בשביל ציור זה צריך להטעם דכהתירו כך איסורו. אלא דהק', למה צריך טעם דדשיל"מ, תיפוק ל' משם דכהתירו כך איסורו, והניח בקו'. אבל תוס' בע"ז (שם ד"ה טבל) כ' דאם הי' רק הטעם דכהתירו כך איסורו, אז היינו יכולין לומר דטבל הטבול לתרומת מעשר, דאז אינו יכול לתקנו ע"י משהו, דצריך ליתן מעשר מן המעשר, אז יהי' הדין דטבל, לכן צריך טעם דדשיל"מ. [וק"ק למה כ' תוס' דטבול לתרו"מ, לכאור' הי' יכול ג"כ לומר דטבול למעשר ראשון גופא, וצ"ע.] וע' במנחת חינוך (רפ"ד, י"ג) שכ' דלכאור' יוצא דלפי תוס' בע"ז, היכא דהבעלים אינן בעיר, וגם הוי טבל לתרומת מעשר, אז הדין יהי' דבאמת יהי' בטל, דאין שייך דשיל"מ, גם אין שייך הסברא דכהתירו כך איסורו. [אבל לכאור' אין דבריו מוכרחים, די"ל דלאחר שיש ב' סברות אלו, ממילא אמרי' לא פלוג רבנן, ובכל גוונא אמרי' דאינו בטל.]
- (ב) **ומעשר שני והקדש- פי' הר"ן דמעשר שני והקדש נחשבים כדבר שיש לו מתירין כיון דיש להם היתר בפדיי'. אבל** לכאור' ק', דלענין תרומה כ' הר"ן דאע"ג דאפשר לאתשולי עלייהו, כיון דליכא מצוה למיעבד הכי לא נקרא דבר שיש לו מתירין, וכדאי' לקמן (נט.), ומ"ש, האם יש מצוה לפדות מ"ש והקדש. והר"ן שם כ' דמה דאמרי' דהקדש הוי דשיל"מ היינו משום דבהקדש בדק הבית עסקי', דע"כ לפדיי' קאי. והק' השער המלך (מאכ"א ט"ו, הובא בשלמי נדרים לקמן נט.), דהא הר"ן סותר דברי עצמו, דכאן כ' דמ"ש והקדש הו"ל דשיל"מ משום דיש להם פדיי', ובמ"ש אין שייך לומר דע"כ לפדיי' קאי, שהרי יכול להעלותם לירושלים, וא"כ ע"כ אי"צ להיות מצוה דוקא לפדותו. ותי' דבמ"ש, כיון שיש טורח בעלייתו, ע"כ לפדיי' קאי, וזה הי' פשוט להר"ן, ולא הק' אלא מהקדש, וע"ז תי' דמייירי בהקדש בדה"ב, דע"כ לפדיי' קאי.
- (ג) **והלא שביעית אין לו מתירין- הק' רעק"א (בגלה"ש), הא יש ג"כ להק' מיין נסך, דדבר שאין לו מתירין הוא, ומ"מ** אסור במינו במשהו. וע' ברש"ש שתמה על רעק"א דהא מבואר בסוגיא דע"ז (עג:) דטעמא משום חומר דע"ז, ולכן אין להק' על הכלל מיני'.
- (ד) **אף אני לא אמרתי אלא לביעור, אבל לאכילה בנותן טעם- פי' הר"ן, דהיינו דמה ששביעית אסר במשהו במינה היינו** לענין שצריך לאכול התערובת קודם הזמן ביעור, דכיון דיכול לאוכלו, הוי כדבר שיש לו מתירין. אבל לאכילה, דהיינו, אם נתערבו לאחר הביעור, דאז אם לא יהיו בטלין יהי' התערובת אסור לגמרי, אז נחשב כדבר שאין לו מתירין, ובטל [ומשמע מדברי הר"ן דתלוי בזמן התערובת, אבל אם נתערב קודם זמן הביעור, אז אפי' לאחר זמן הביעור אמרי' דאינו בטל, ולא אמרי' דכיון דעכשיו אין לו מתירין ממילא בטל, וצ"ע בזה]. אבל הרע"ב (על המשנה בשביעית שם) פי' להיפוך, דהיינו דמה שהוא אוסרת בכל שהוא היינו לאחר הביעור, אבל קודם זמן ביעור אין בהם קדושת שביעית לענין להפסידה ולאסור סחורה, עד שיהא בהן כנותן טעם. וכן פי' הר"ש על המשנה שם, וכ' דמה שנחשב דשיל"מ לאחר זמן ביעור הוא משום דיכול לבערו ולהפקירו ויהי' אח"כ מותר גם להבעלים לעצמו. וכ' השער המלך (מאכ"א ט"ו, י', ד"ה אשר על כן, עמ' קא בהוצאת מ"י) דהרע"ב ס"ל כשי' הרמב"ן על התורה (ויקרא כ"ה, ז') בענין ביעור, דכ' הרמב"ן דכשהגיע זמן ביעור צריך להניח הפירות על פתח ביתו, ואוכלין והולכין לעולם. ואם חזר וזכה בהם, גם הבעלים יכולים לאוכלם עד שיכלו. וא"כ, שפיר י"ל דלאחר זמן הביעור אוסרת בכל שהוא, דהיינו, דאם נתערב בזמן הביעור ולא בערו, הרי הן אסורין באכילה לאחר זמן הביעור, דהרי הי"ל לבערן מקודם, ולא בערן. [ומה שנחשבים דבר שאין לו מתירין מקודם זמן הביעור, לכאור' כוונת הרע"ב דכיון דכלפי סחורה ולהפסידה באמת אין בו שום היתר, א"כ י"ל דכלפי דינים אלו חשיב דבר שאין לו מתירין, וצ"ע בזה.] ובשי' הר"ן י"ל דס"ל לענין ביעור כמש"כ הרמב"ם (שמיטה ז', ג') דפירות שביעית לאחר זמן הביעור אסורים הם לכל, וצריך לאבדן בכל מיני איבוד. וא"כ, שפיר ס"ל להר"ן דלאחר זמן הביעור שוב לא הוי דבר שיש לו מתירין, דעכשיו אין להם שום היתר.
- (ה) **ר"ן ד"ה אמר להם- כ' הר"ן דכיון דאפשר לאכול התערובת קודם זמן הביעור, ממילא נחשב דבר שיש לו מתירין.** והק' השער המלך (הובא בשלמי נדרים כאן), הא שי' הר"ן לעיל (נב.) הי' דאם יש אופן לאוכלו עכשיו בהיתר, אז נחשב כ"כ דשיל"מ דאפי' בשאינו מינו אינו בטל, וכאן בגמ' מבואר דרק במינו אינו בטל, ומ"ש. ותי' דמש"כ הר"ן לעיל דהיכא שיש עכשיו היתר לאוכלו ממילא אינו בטל אפי' באינו מינו, וזהו רק היכא דהיתר זה לאוכלו הוא לעולם, אבל היכא דהיתר לאוכלו אינו לעולם, וכמו כאן, דלאחר זמן ביעור לא יהי' יכול לאוכלו כלל, אז אמרי' דהוי כמו דשיל"מ רגיל, וממילא אינו בטל רק במינו, אבל באינו מינו בטל.
- (ו) **שם- כ' הר"ן דבבצל שישית שנטעו בשביעית, כיון דאפשר לאכלו בהיתר הו"ל דשיל"מ. וע' ברמ"א (יו"ד ק"ב, ד') שהביא מהמרדכי והסמ"ג דכל איסור שלא הי' ניכר קודם שנתערב עם ההיתר, אז אפי' דשיל"מ בטל. וכ' בהגהות רעק"א שם** דדברי הר"ן כאן חולק עליהם, דגידולין אלו של איסור, אף שמעולם לא היו ניכרים קודם התערובת עם העיקר, יש להם החומרא דדשיל"מ. וע' בקהלות יעקב (ביצה סוס"י כ"ד) שכ' בשם אחרונים לחלק דכאן הרי יש לו היתר עכשיו לאכלו, וא"כ אולי עדיף מסתם דשיל"מ.

ר"ן ד"ה אבל לאכילה - כ' הר"ן להוכיח שיטתו דאם אין הגידולין מבטלין האיסור אז אמרי' דאדרבה, נמשך
הגידולין אחר העיקר. דאם לא אמרי' כן, א"כ מהו ראיית הגמ' דהגדולין מעלין העיקר מהא דהגידולין אסורין, הרי ודאי הגידולין
אסורין, ומ"מ י"ל דאין הגידולין מעלין העיקר. אבל לפי שי' הר"ן א"ש, דתלוי זב"ז, דאם אין מעלין, אז ממילא דין הגידולין הוא
לימשך אחר העיקר, וא"כ, אם הגדולין אסורין, ע"כ אין נמשכין אחר העיקר, וא"כ, ע"כ דמעלין. ולכאנ' יש להק', להראשונים
דס"ל דבאמת אינם תלוי הא בהא, איך מיישבים ראיית הר"ן. וע' בקהלות יעקב (ל"ה, א') דכ' לבאר, דמה דס"ל לראשונים אלו
דהגדולין מעלין את העיקר, אין הביאור הוא דהוי כמו בטול ברוב, דנתבטל עיקר המיעוט ברוב הגידולין, וכמו שאר ביטול ברוב
בתורה. אלא הביאור הוא דע"י הגידולין נעשה כל הכל לברי' חדשה, בין הגידולין ובין העיקר, הכל הוא דבר חדש. וא"כ, כמו
כאן, דהאיסור הוא משום דע"י הגידולין נעשה לברי' חדשה ואסור, ה"ה דע"י הגידולין של היתר נעשה הכל מותר, ולא משום
ביטול, אלא משום דנעשה לדבר חדש של היתר. אבל דזה גופא צ"ב, מנלן דמה שאמר ר"ש דלבעיעור אוסר בכל שהוא היינו
משום שנהפך לברי' חדשה של איסור, אולי האיסור הוא משום תערובת. וכ' לבאר ע"י שי' הרמב"ן על התורה שהבאנו לעיל, דהדין
דביעור הוא להפקיר הפירות שביעית. ולפ"ז, למה נקט הגמ' דהכל יש בו דין שביעית, הרי יכול להפקיר רק החלק פירות שביעית
שבו, דהיינו להפקיר הפירות, ויכול אחר לזכות בהם, ויהיו שותפין באותן פירות. ולמה באמת צריך לנהוג תורת פירות שביעית
בכולהו, וכדמשמע מהא דתנן דאוסרת כל שהוא, דמשמע דאוסר כל התערובת. ומבואר כיסוד הזה, דמה שיש לו דין שביעית, אינו
משום תערובת הפירות שביעית, אלא דנעשה הכל לברי'
חדשה, וממילא הכל הוא פירות שביעית, וה"ה דע"י גידולין של היתר נעשה הכל לברי' חדשה של היתר, ואזיל ראיית הר"ן.
ולפ"ז, כ' הקה"י

ליישב מה שהוא לכאור' ק' בסוגיין, מהו הראי' בכלל מהא דתנן השביעית אוסרת כל שהוא במינה, הרי אולי מיירי בתערובת ממש, ומהכ"ת דמיירי לענין גידולים. והר"ן באמת כבר נתעורר בזה, דכ' דהמשנה מיירי בין בתערובת ובין בגידולין, ומדבריו משמע דהי' משמע מסתימת המשנה דבכל גווני איירי. אבל לפי הנ"ל י"ל בפשיטות טפי, דאם אמרי' דמשמע מהמשנה שצריך לנהוג בדיני שביעית עם כולה, ע"כ מיירי המשנה דוקא בציוור דגידולין.

בצלים שירדו עליהם גשמים וצמחו, אם היו עלין שלהן שחורין אסורין, הוריקו מותרין- פי'

הרא"ש דמיירי בבצלים של שישית שנכנסו לשביעית, והשאלה הוא אם הוסיפו להתגדל בשביעית או לא. והק' **המשנה ראשונה** (על הר"ש שם שפי' כהרא"ש), הרי בירק הדין הוא דהכל אזל בתר לקיטה, וא"כ למאי נפק"מ אם העלין שחורין או ירוקין, סכ"ס בצל של שביעית הוא, דהא נלקט בשביעית. ותי' או דמיירי בעקרון בשישית וחזר ונטען בשביעית (ולא משמע כן מדברי הרא"ש כאן), א"נ דכשנגמרו לגמרי בשישית, אפי' לא עקרו, אזלי' בתר גמר פרי.

וכנגדן למוצאי שביעית מותרין- הק' הקהלות יעקב (ל"ו, ב'), לשי' הר"ן דביאר דהרישא

דהמשנה שם דהחילוק בין אם היו עלין שחורין או ירוקין היינו אם אמרי' דהצמיחה היתה מהקרקע או מהפרי עצמה, א"כ איך יתפרש הא דכנגדן במוצאי שביעית מותרין, דלכאור' משמע דאם היו העלין שחורין מותרין, ומאי נפק"מ בזה, הרי אפי' אם היו ירוקין ולא באו מהקרקע, סוף סוף גידולי היתר הם, ומאי אכפת לן אם באו מהקרקע של היתר או היו גידולין מהפרי עצמו שהי' של היתר. ותי' דאם אמרי' דבאמת אין גידולין יכולין לבטל העיקר, אלא דשאני שביעית, דכגדילתה כך בטילתה, דהיינו דהואיל ואיסורה ע"י קרקע גם בטילתה ע"י קרקע, א"כ זהו דוקא אם אמרי' דהגדולין צמחו מכח קרקע של שמינית, דאז י"ל דבטילתה ע"י קרקע. אבל אם גדילתה הי' רק ע"י הפרי, א"כ אף דהגדולין עצמן צריך להיות של היתר, אבל מ"מ אינם יכולין לבטל העיקר, שהרי לא אמרי' בכה"ג דכגדילתה כך בטילתה.

ודלמא במדוכנין- פי' הרא"ש דהיינו דדרכן העיקר והגידולין ונתערבן יחד, וא"כ הוי כשאר

תערובת ובטל בשישים. אבל הר"ן פי' שדך ושחק הבצלים, וכיון דמדוכנין, גריעי נינהו ולא ממשכי גידולין אבתריהו. ופי' **החזון איש** (אה"ע קל"ו לפרקין אות ו') דהיינו דהוי דומה לדבר שזרעו כלה.

והרי מעשר- הק' הקרן אורה, הא דשיל"מ הוא, וא"כ לימא דמשו"ה אינו בטל. ותי' דלפי מה

דקיי"ל הגמ' עכשיו, דכיון דאיסורו ע"י קרקע גם בטילתה ע"י קרקע, אין הבטול כמו ביטול רגיל, דא"כ לא הי' שייך לחלק בין אם איסורו ע"י קרקע או לא. אע"כ הביאור הוא דהיכא דהדבר נאסר ע"י קרקע, אז ע"י הקרקע העיקר עצמו נעשה להיתר [ובדברי אחרונים אחרים, ל"פרי חדש"], ובה אין שייך החומרא דדשיל"מ, דהא הכל היתר הוא.